

Phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam để phát triển kinh tế - xã hội nhanh, bền vững trong bối cảnh mới

ThS. NGUYỄN HỮU TRÍ

Cục Thuế Lạng Sơn; Email: trihqsl@gmail.com

Tóm tắt: Truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam bao hàm những giá trị văn hóa truyền thống, được hun đúc, chưng cất, kết tinh qua hàng nghìn năm lịch sử phát triển của dân tộc và cũng là biểu hiện sức mạnh nội sinh của dân tộc ta, cần tiếp tục phát huy trong giai đoạn phát triển mới. Cốt lõi của truyền thống tốt đẹp chính là những giá trị văn hóa của dân tộc Việt Nam. Không phải ngẫu nhiên, tại Hội nghị Văn hóa toàn quốc được tổ chức ngày 24/11/2021, Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã khẳng định: “**Nói đến văn hóa là nói đến những gì tinh hoa, tinh túy nhất, được chưng cất, kết tinh, hun đúc thành những giá trị tốt đẹp, cao thượng, đặc sắc nhất, rất nhân văn, nhân ái, nhân nghĩa, nhân tình, tiến bộ**”⁽¹⁾.

Từ khóa: phát triển kinh tế - xã hội, Việt Nam, bối cảnh mới.

1. Truyền thống tốt đẹp của dân tộc - những giá trị cần giữ gìn và phát huy

Có thể kể đến những giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam sau đây:

Lòng yêu nước nồng nàn, tinh thần anh dũng, bất khuất chống giặc ngoại xâm là giá trị truyền thống hàng đầu của dân tộc Việt Nam

Chủ nghĩa yêu nước, ý chí độc lập và tự cường dân tộc đã trở thành “**đòng chủ lưu của đời sống Việt Nam**” là nền tảng tinh thần to lớn, là giá trị cao quý nhất trong thang bậc các giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam, trở thành “**tiêu điểm của các tiêu điểm, giá trị của các giá trị**” và là nguồn sức mạnh vô địch để dân tộc ta vượt qua khó khăn, chiến thắng mọi kẻ thù, Chính vì vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “**Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước**”⁽²⁾.

Chủ nghĩa yêu nước là tình cảm chung thiết tha của toàn dân Việt Nam, cả những người con đất Việt đang sống và làm việc ở nước ngoài; là sức mạnh tiềm tàng, thường trực trong lòng mỗi người dân Việt Nam; là nguồn lực không bao giờ cạn vì có cội nguồn, cơ sở vững bền, lâu đời trong lịch sử dân tộc và phù hợp với tính cách, nguyện vọng và là trách nhiệm của mọi người dân Việt Nam.

Truyền thống đoàn kết, nhân văn, nhân ái - giá

trị nổi bật của dân tộc Việt Nam

Tình yêu nước gắn chặt với lòng nhân ái, tình thần đoàn kết, thương nước, thương nhà, thương người và thương mình. Cưu mang, đùm bọc, giúp đỡ lẫn nhau luôn là nét đẹp truyền thống trong đời sống của nhân dân ta; giàu lòng nhân ái, “**thương người như thể thương thân**” là bản chất tốt đẹp của người Việt Nam, được thể hiện qua những câu ca dao lưu truyền từ đời này sang đời khác: “**Nhiều điều phải lấy giá gương/ Người trong một nước phải thương nhau cùng**” hay: “**Bầu ơi thương lấy bí cùng/ Tuy rằng khác giống nhưng chung một giàn**” Đây là truyền thống vô cùng quý báu, tốt đẹp của dân tộc ta, đó là tình nghĩa ruột thịt, đồng bào.

Lòng yêu thương, nhân ái và sống có nghĩa tình còn được biểu hiện trong sự tương trợ, giúp đỡ nhau; sự khoan dung, vị tha dành cho cả những người đã từng làm đường lạc lối biết lấy công chuộc tội. Không chỉ biểu hiện trong đời sống hàng ngày, tình yêu thương, sự khoan dung, độ lượng với con người của dân tộc Việt Nam còn được nâng lên thành những chuẩn tắc trong các bộ luật của Nhà nước; đồng thời, là cơ sở của tinh thần yêu chuộng hoà bình và tình hữu nghị với các dân tộc trên thế giới.

Phẩm chất tự lực, tự cường, đức tính cần cù, kiên trì, vượt khó trong lao động, sản xuất, chế ngự thiên nhiên

Phẩm chất tự lực, tự cường làm nên lịch sử dân tộc, là giá trị cốt lõi, xuyên suốt trong hệ giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc. Tự lực, tự cường là

dựa vào mình, làm bằng sức mình, là ý thức làm cho mình mạnh lên để gánh vác và thực thi trách nhiệm. Tự lực, tự cường trái ngược hoàn toàn với sự ỷ lại, dựa dẫm vào lực lượng bên ngoài. Tự lực, tự cường, tự chủ là những phẩm chất tốt đẹp của mỗi con người, mỗi dân tộc vì chứa đựng trong đó lòng tự trọng, ý chí vươn lên và khát vọng khẳng định bản thân.

Nhìn lại lịch sử, do gắn với nền văn minh nông nghiệp lúa nước, nên dân tộc Việt Nam từ bao đời đã gắn chặt công việc lao động, sản xuất với thiên nhiên, phụ thuộc nhiều vào thiên nhiên. Trong quá trình lao động, người dân luôn phải đối mặt với sự khắc nghiệt của thiên nhiên và không có cách nào khác là phải tìm ra biện pháp để chinh phục và chế ngự nó. Hình ảnh người nông dân một nắng, hai sương, cày cù, sáng tạo trong chinh phục thiên nhiên để làm ra hạt thóc vàng luôn là hình ảnh đậm nét về đức tính cần cù, vượt khó, sáng tạo trong lao động. Đức tính cần cù, lạc quan, sáng tạo đã trở thành giá trị được tôn vinh trong thang bảng giá trị truyền thống dân tộc, có nền tảng vững chắc từ tinh thần tự lực, tự cường của con người Việt Nam.

Truyền thống hiếu học và phẩm chất tốt đẹp tôn sư, trọng đạo trong học tập của con người Việt Nam

Từ ngàn đời nay, hiếu học đã trở thành một truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam. Lịch sử khoa bảng của dân tộc còn lưu danh những tấm gương sáng ngời về ý chí và tinh thần ham học. Sự hiếu học, tinh thần ham học hỏi của dân tộc Việt Nam còn được biểu hiện ở thái độ coi trọng việc học và người có học, tôn trọng thầy cô, kính trọng họ như cha mẹ của mình: *nhất tự vi sư, bán tự vi sư*; *không thầy đố mày làm nên*.

Hiếu học là một trong những đức tính vô cùng tốt đẹp thường trực trong mỗi người dân Việt Nam, là tư tưởng coi việc học là trách nhiệm hàng đầu, không ngừng tích lũy kiến thức, tích cực học hỏi, vượt qua khó khăn để có thể lĩnh hội được kiến thức, được lưu truyền qua nhiều thế hệ. Cùng với tiến trình lịch sử dân tộc, truyền thống hiếu học ấy đã được các thế hệ người Việt Nam hôm nay tiếp tục phát huy và tỏa sáng.

Dân tộc Việt Nam có truyền thống trọng tình, trọng nghĩa, yêu chuộng hòa bình

Coi trọng nghĩa tình là truyền thống tốt đẹp, lâu

đời và đã thấm vào máu của người Việt, là tình cảm thường trực trong mỗi con người Việt Nam. Rất nhiều nhà nghiên cứu văn hóa lịch sử tiền bối đã luận bàn về giá trị này, điển hình như các GS. Đào Duy Anh, Trần Đình Hượu, Nguyễn Văn Huyền... và trong Nghị quyết của Trung ương, khi bàn về bản sắc của con người Việt Nam thì Đảng ta đều nhấn mạnh tới một trong những nét nổi bật, đặc sắc của người Việt Nam là sống có nghĩa tình.

Chính vì vậy, nhiều kẻ xâm lược không thể hiểu được vì sao một đất nước nhỏ bé, kinh tế kém hơn, vũ khí quân bị kém hơn mà không một kẻ thù nào có thể đánh thắng nổi. Điều đó chỉ có thể lý giải từ nghĩa tình. Vì nghĩa tình mà người ta chia sẻ mọi điều, thậm chí trong khó khăn, gian khổ mọi người thà chết đồng còn hơn sống mình hay một miếng khi đói bằng một gói khi no, sẵn sàng giúp đỡ nhau vượt qua khó khăn, hoạn nạn.

Những giá trị truyền thống đó đã được hình thành từ chính yêu cầu, đòi hỏi của thực tiễn đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc ta, được các thế hệ người Việt Nam đúc kết thành hòn cốt, giá trị cốt lõi tạo nên một Việt Nam độc lập, tiến bộ, văn minh trong cộng đồng nhân loại; tạo nên nền văn hóa đa dạng, độc đáo của dân tộc Việt Nam. Đồng thời, cùng với trí tuệ, ý chí của cả dân tộc, những giá trị truyền thống đó cũng chính là nhân tố bên trong quy tụ, tập hợp đông đảo người Việt Nam tạo nên sức mạnh nội sinh, biến thành lực lượng vật chất mạnh mẽ để Việt Nam vượt qua những giai đoạn khó khăn, thử thách, góp phần tạo nên những thắng lợi to lớn, có ý nghĩa lịch sử trong công cuộc xây dựng, phát triển đất nước ngày nay.

2. Tích cực, chủ động phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc để phát triển kinh tế - xã hội nhanh, bền vững

Theo đó, phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam bao hàm 2 nội dung cốt yếu: *thứ nhất*, hiện đại hóa các yếu tố truyền thống cho phù hợp với bối cảnh phát triển mới; *thứ hai*, trong khi hiện đại hóa thì các yếu tố ấy vẫn phải được bảo tồn, gìn giữ để tránh sự khiên cưỡng và lai căng trong văn hóa dân tộc, có thể dẫn tới chỗ đánh mất những giá trị cốt lõi. Thực tế cho thấy, chỉ có như vậy, mới tạo ra sự kết hợp hài hòa, bền vững các giá trị truyền thống và hiện đại của con người và cộng đồng; phát huy

hiệu quả trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội của đất nước nói chung và ở các địa phương nói riêng.

Phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam còn được quan niệm là hoạt động nâng cao các giá trị văn hóa, con người truyền thống, làm lan tỏa và hướng chúng vào thực hiện các nhiệm vụ của phát triển đời sống kinh tế - xã hội. Thực hiện nhiệm vụ đó, phát huy truyền thống tốt đẹp trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế chính là nâng cao những giá trị văn hóa truyền thống, làm cho những giá trị đó mang bộ mặt hiện đại, đáp ứng được yêu cầu của con người hiện đại nhiều hơn⁽³⁾.

Thực chất của phát huy truyền thống tốt đẹp của dân tộc Việt Nam trong phát triển kinh tế - xã hội nói chung chính là quá trình nâng tầm, lan tỏa những giá trị văn hóa truyền thống, định hướng phát triển ngày càng hài hòa hơn với đời sống xã hội hiện đại; là quá trình biến những yếu tố thuộc đời sống tinh thần, sức mạnh tiềm tàng trong con người Việt Nam trở thành lực lượng vật chất để thâm nhập, kiến tạo, góp phần nâng cao giá trị nhân văn và tạo động lực cho công cuộc phát triển đất nước nhanh, bền vững.

Hội nghị Trung ương 5 khóa VIII của Đảng đã tiến hành đúc kết các ý kiến về các giá trị truyền thống cơ bản của người Việt Nam để đưa ra quan niệm về bản sắc dân tộc như sau: "Bản sắc dân tộc bao gồm những giá trị bền vững, những tinh hoa của cộng đồng các dân tộc Việt Nam được vun đắp nên qua lịch sử hàng ngàn năm đấu tranh dựng nước và giữ nước. Đó là lòng yêu nước nồng nàn, ý chí tự cường dân tộc, tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng gắn kết cá nhân - gia đình - làng xã - Tổ quốc; lòng nhân ái, khoan dung, trọng nghĩa tình, đạo lý, đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động; sự tinh tế trong ứng xử, tính giản dị trong lối sống... Bản sắc văn hóa dân tộc còn đậm nét cả trong các hình thức biểu hiện mang tính dân tộc độc đáo"⁽⁴⁾.

Trong bối cảnh, tình hình mới, để tiếp tục xây dựng và phát huy truyền thống tốt đẹp gắn với sức mạnh con người Việt Nam, Đại hội XIII của Đảng xác định: "Tăng cường giáo dục lòng yêu nước, lòng tự hào dân tộc, truyền thống và lịch sử dân tộc, ý thức trách nhiệm xã hội cho các tầng lớp nhân dân, nhất là thanh niên. Thực hiện những giải pháp đột phá nhằm ngăn chặn có hiệu quả sự xuống cấp về đạo

đức, lối sống, đẩy lùi tiêu cực xã hội và các tệ nạn xã hội. Bảo vệ và phát huy các giá trị tốt đẹp, bền vững trong truyền thống văn hóa Việt Nam, đặc biệt là thế hệ trẻ. Từng bước vươn lên khắc phục những hạn chế của con người Việt Nam; xây dựng con người Việt Nam thời đại mới, gắn bó chặt chẽ, hài hòa giữa giá trị truyền thống và giá trị hiện đại⁽⁵⁾. Đây là nhận thức mới, sâu sắc và toàn diện của Đảng ta về phát huy những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc hiện nay.

Phát huy truyền thống tốt đẹp gắn với phát huy giá trị con người Việt Nam còn có vai trò quan trọng trong thúc đẩy cái tiến bộ, nhân văn phát triển, tạo sức mạnh nội sinh trong đấu tranh với cái phản tiến bộ, phản nhân văn nói chung và đấu tranh với tệ tham nhũng, lãng phí, tiêu cực trong đội ngũ cán bộ, đảng viên nói riêng. Khi nói đến truyền thống tốt đẹp là thường nói đến những gì tinh hoa, tinh túy nhất, được kết tinh, hun đúc thành những giá trị bền vững, mang tính nhân văn, nhân ái, tiến bộ; ngược lại, những gì xấu xa, những hành động phi pháp⁽⁶⁾ là trái với truyền thống tốt đẹp, đi ngược lại với những giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc ta. Yêu cầu cấp thiết đặt ra hiện nay là cần khơi dậy, phát huy những giá trị văn hóa, truyền thống tốt đẹp trong mỗi con người, xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh trong mỗi cơ quan, tổ chức; xây dựng văn hóa, lối sống có lòng tự trọng, tự chủ, sống và làm việc theo Hiến pháp và pháp luật, khẳng định, tôn vinh cái đúng, cái tích cực, cao thượng, nhân văn, đấu tranh phê phán, đẩy lùi cái xấu, sai trái, tiêu cực trong toàn xã hội./.

(1) Nguyễn Phú Trọng, "Ra sức xây dựng, giữ gìn và phát huy những giá trị đặc sắc của nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc", Tạp chí Cộng sản, số 979, tháng 12/2021, tr.4.

(2) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, T.7, tr.38.

(3) Viện Ngôn ngữ học, *Từ điển tiếng Việt*, Sđd, tr.768.

(4) Nguyễn Trọng Chuẩn, Nguyễn Văn Huyền (Chủ biên) (2002), *Giá trị truyền thống trước thách thức của toàn cầu hóa*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.59, 345.

(5) Đảng Cộng sản Việt Nam (1998), *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, tr.56.

(6), (7) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, T.1, tr.143.